

129

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΙΣ ΝΕΟΝ ΣΟΥΛΙ ΣΕΡΡΩΝ (*)

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΟΥ

Συντάκτου του Κέντρου Έρευνας Έλληνικής Λαογραφίας
της Ακαδημίας Αθηνών.

Ἐξέχουσιν θέσιν εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατέχει, ὡς γνωστόν, ὁ Ἅγιος Γεώργιος τοῦ ὁποίου ἱερά εὐρίσκονται καὶ εἰς τοὺς πλέον ἀποκέντρους τόπους, πλεῖστοι δὲ συνοικισμοὶ προσωνυμοῦνται διὰ τοῦ ὀνόματός του.

Ἡ ἑορτὴ του, τὴν 23ην Ἀπριλίου, ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἀγροτικὸν καὶ κυρίως τὸν ποιμενικὸν πληθυσμὸν, τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχῆς τοῦ θερινοῦ ἑξαμήνου ὡς καὶ τῶν διὰ τὴν περίοδον ταύτην νέων ἀγροτικῶν καὶ ποιμενικῶν συμβάσεων ¹⁾.

Πρὸς τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἔχουν συνδεθῆ ἐπὶ πλέον κατὰ τόπους πολλὰ λατρευτικὰ ἔθιμα, τινὰ καὶ μαγικοῦ χαρακτήρος, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιζητεῖται ἡ ἐξασφάλις τῆς ὑγείας τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς παραγωγῆς ²⁾, οὕτω δ' ὁ εορτασμός τοῦ Ἁγίου παρουσιάζεται μὲ ἰδιαιτέρα γνωρίσματα εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνταῦθα ἐξετάζομεν τοῦτον εἰδικῶς εἰς τὸ χωρίον Νέ ο ν Σ ο ύ λ ι

*) Ἡ ἐργασία αὕτη προέρχεται ἐξ ἡμετέρας εἰδικῆς λαογραφικῆς ἀποστολῆς κατ' Ἀπρίλιον 1965, εἰς τὸν νομὸν Σερρών πρὸς τὸν σκοπὸν μελέτης καὶ περισυλλογῆς ὕλης, καὶ διὰ κινηματογραφήσεων, σχετικῆς πρὸς ἐκδηλώσεις τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Ἡ ἀποστολὴ ἐγένετο ἐντὸς τοῦ πλαισίου προγράμματος εἰδικῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης ἐκτελουμένης τότε εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχειὸν (νῦν Κέντρον Ἑρεῦνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας) τῆς Ακαδημίας Αθηνῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Κ. Σ π υ ρ ι δ ἄ κ η, Δ)ντοῦ τοῦ Ἀρχείου, διὰ τῆς οἰκονομικῆς χορηγίας τοῦ Β α σ ι λ ι κ οῦ Ἰ δ ρ ὄ μ α τ ο ς Ἑ ρ ε υ ν ῶ ν. (Βλ. Κ. Α. (=Κέντρον Ἑρεῦνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας) χειρόγραφον ἀρ. 2946, σ. 79-90, συλλογὴ Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, νομὸς Σερρών 1965. Βλ. καὶ ἐφημ. «Καθημερινή» τῆς 30 Ἰαν. 1966, σ. 9-10).

1) Βλ. Γ. Ν. Α ἰ κ α τ ε ρ ι ν ἰ δ ο υ, Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ὡς ποιμενικὴ εἰς Ἀσὴ Γωνιά Χανίων. Περιοδ. «Ἡώς», ἔτ. 7 (1964), ἀρ. 76-85, σ. 317

2) Βλ. G. K. S p y r i d a k i s, Saint Georges dans la vie populaire. «L' Hellenisme Contemporain», No 2, 6eme année, (1952) (ἀνάτυπον), σ. 19.

τοῦ νομοῦ Σερρών, τὸ ὁποῖον κεῖται εἰς ἀπόστασιν 9 χιλ. ἀνατολικῶς τῆς ὁμωνύμου πρωτεύουσας τοῦ νομοῦ.

Τὸ χωριὸν τοῦτο (εἰκ. 1), ἀνήκον εἰς τὰ καλούμενα Δαρνακοχώρια¹⁾, εἶναι ἕκ τῶν μεγαλυτέρων εἰς πληθυσμὸν καὶ ἀρχαιοτέρων τῆς

Εἰκ. 1. Νέον Σούλι.

περιοχῆς²⁾, κατοικούμενον ἀνέκαθεν ἀμιγῶς ὑπὸ γηγενῶν οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται σήμερον κυρίως μὲ τὴν καπνοκαλλιέργειαν.

Παλαιότερον ὠνομάζετο Σοῦμπασκιοῖ, δηλ. χωριὸ μὲ πολλὰ νερά³⁾. Ἡ νῦν ὀνομασία Νέον Σούλι, ἐδόθη εἰς αὐτὸ ἕκ τῆς ἡρωϊκῆς κατὰ

1) Τὰ χωρία Νέον Σούλι, Οἰνοῦσσα, Ἅγιον Πνεῦμα, Ἐμμ. Παπᾶς, Χρυσὸ καὶ Πεντάπολις, ὀνομάζονται Δαρνακία καὶ Δαρνακοχώρια, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν Δαρνακηδῆς, ἕκ τῆς συχνῆς χρησιμοποίησεως κατὰ τὴν ὁμιλίαν τῶν τῶν λέξεων δάρι (=τόρα, ἀμέσως) καὶ νάκα (λ. χ. ἐδῶ νάκα). (Βλ. Π. Παπαγεωργίου, Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστεια, τὰ περὶ τὰς Σέρρας καὶ ἡ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἐν Byzant. Zeitschr. III, Leipzig 1894, σ. 284, 285).

2) Βλ. Κ. Τρυφεροῦλη, Ἱστορικοαρχαιολογικὰ Νέου Σουλίου. Περιοδ. Σερραϊκὰ Χρονικά, τόμ. Δ' (1963), σ. 305-307, ἐφημ. «Πρόσδος» Σερρῶν τῆς 16-17 Μαΐου 1961. Ὁ πληθυσμὸς σήμερον πλησιάζει τοὺς 3000 κατοίκους. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα τὸ χωριὸν ἠρίθμει 925 κατοίκους Χριστιανοῦς. (Π. Παπαγεωργίου, ἐνθ' ἄν., σ. 301).

3) Βλ. Ν. Πέτροβιτς, Ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ χωρίου Σουμπάσκιοι (νῦν Νέον Σούλι) Σερρῶν. Σερραϊκὰ Χρονικά, τόμ. Δ' (1963), σ. 308. Βλ. καὶ Ἰω. Τσικοπούλου, Μελέτη περὶ τοῦ λεξικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς δημόδους γλώσσης. Ἀρχεῖα τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, τόμ. Α', τεύχ. α', ἐν Αθήναις 1892, σ. 49, σημ. ἀρ. 31.

τῶν Βουλγάρων ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων του κατ' Ἰούνιον 1913¹⁾, ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ κατακτηταὶ οὗτοι τῆς περιοχῆς ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν²⁾.

Παρὰ τὴν γειννίασιν τοῦ Νέου Σουλίου πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται δι' ἀστικῆς συγκοινωνίας, τοῦτο συντηρεῖ πλεῖστα στοιχεῖα τοῦ κατὰ παράδοσιν πολιτισμοῦ του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ τοπικὸν γυναικεῖον ἔνδυμα, μὲ χαρακτηριστικὸν κεφαλόδεσμον³⁾. (Εἰκ. 2).

Τὸν λαϊκὸν ἑορτασμὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος λαμβάνει χώραν τὴν ἐπαύριον τῆς θρησκευτικῆς ἑορτῆς⁴⁾, ἦτοι τὴν 24ην Ἀπριλίου ἢ κατὰ

---

1) Τὸ χωρίον τοῦτο, ἐκδιωχθέντων τῶν Τούρκων, κατέλαβον οἱ Βούλγαροι, ὡς σύμμαχοι, κατ' Ὀκτώθριον 1912, ἀργότερον δέ, τὴν 30 Ἰουνίου 1913, ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὸν Αὐγούστον 1916 κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων οἱ ὅποιοι τὸν Ὀκτώθριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐλεηλάτησαν τοῦτο περίπου ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, ἀφοῦ ἐξεδίωξαν τοὺς κατοίκους του. Τὴν 23 Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους (1917) ἀπήχθη ὑπ' αὐτῶν ὁ ἄρρην πληθυσμὸς τοῦ χωρίου, ἐν συνόλῳ 350 ἄτομα, ἡλικίας 17-50 ἐτῶν. Ἐκ τούτων 170 ἀπέθανον ἐν Βουλγαρίᾳ, οἱ δὲ λοιποὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφουν εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν κατ' Ὀκτώθριον 1918. (Βλ. Γ α β ρ ι ἡ λ Κ ο υ ν τ ι ἄ δ ο υ, ἱ ε ρ ο μ ο ν ἄ χ ο υ, Λεύκωμα τοῦ Σουμπάσκιου, χωρίου τῆς περιφέρειας Σερρών. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1925, σ. 35 κ.ε.). Πολλὰ δευνά ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωρίου, καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὴν περίοδον 1941-1942. (Βλ. Κ. Τ ρ υ φ ε ρ ο ὑ λ η ν, ἔνθ' ἄν., σ. 305).

2) Περὶ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ἐκ τούτων καταστροφῶν βλ. εἰς Π. Π έ ν ν α, Ἱστορία τῶν Σερρῶν, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς των ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, 1383 - 1913. Ἐκδ. Β', ἐν Ἀθήναις 1966, σ. 331-348.

3) Περιγραφὴν βλ. Γ. Κ ο υ ν τ ι ἄ δ ο υ, ἔνθ' ἄν., σ. 27. Τὸ παλαιὸν ἀνδρικὸν ἔνδυμα, τὰ σ α λ θ ἄ ρ ι α, φέρεται εἰσέτι (1967) ὑπὸ ἐλαχίστων γερόντων.

4) Ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἀκολουθία τῆς προηγουμένης ἡμέρας. (Βλ. χφον 2946, ἔνθ' ἄν., σ. 81, Γ. Κ ο υ ν τ ι ἄ δ η ν, ἔνθ' ἄν., σ. 29). Τὸ ἔθος τοῦτο τῆς μεταθέσεως τῆς πανηγύρεως τὴν ἐπομένην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑορτῆς, ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ π ο δ ι α κ ο ὦ, δηλ. τοῦ ποδαρικοῦ, τὸ ὅποιον γίνεται εἰς πολλὰς περιοχὰς τοῦ νομοῦ Σερρῶν οὐχὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην. Ὅμοίως ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Μεσολογγίῳ, ἢ πανήγυρις τῆς Ἁγίας Τριάδος τελεῖται ἀντὶ τῆς Δευτέρας τὴν Τρίτην, μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς. (Βλ. Γ. Ν. Α ἱ κ α τ ε ρ ι ν ἰ ὶ ο υ, Χρῆσις καὶ σημασία τοῦ «ἀμίλητου νεροῦ» εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ. Ἐπετηρ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 15/16 (1962/63), σ. 53. Τ ο ὗ Α ὕ τ ο ὦ, Ἡ λαϊκὴ πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος εἰς Μεσολόγγιον κατὰ τὴν Πεντηκοστήν. Ἐπετ. Κένιρου Ἐρ. Ἑλλην. Λαογρ., τόμ. 18/19 (1965/66), σ. 191). Εἰς Δολιανὰ Κυνουρίας ἢ λαϊκὴ πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τελεῖται τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ. (Βλ. Λαογρ. Φροντιστ. Πανεπ. Ἀθηνῶν, χφον ἀριθ. 159, σ. 19, συλλ. Β. Παναγιωτοπούλου, 1968).

τὴν Τρίτην τῆς Διακαινησίμου, παρηκολούθησα καὶ ἐκινηματογράφησα ἐπὶ φιλμ 16 m/m ¹⁾, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1965, Τρίτην τῆς Διακαινησίμου.

Μετὰ τὴν τέλει τῆς θείας λειτουργίας εἰς τὴν κεντρικὴν ἐκκλησίαν, πρὸς τιμὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, οἱ ἱερεῖς καὶ τὸ ἐκκλησίασμα με-

Εἰκ. 2. Ζεῦγος κατοίκων Ν. Σουλίου μὲ τοπικὴν ἐνδυμασίαν.

τέβησαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὀλίγον ἔξωδι τοῦ χωρίου, ἔνθα καὶ τὸ νεκροταφεῖον ²⁾. Ἐκεῖ ἐτελέσθη ἁγιασμὸς εἶτα δὲ διανομὴ γάλακτος ³⁾ καὶ λουκουμιῶν.

1) Κ. Α. ἀρ. εἰσαγ. κινημ. φιλμ 33.

2) Ἐὰν αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι τὸ ἐπιτρέπουν καὶ ἡ θ. λειτουργία τελεῖται εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο.

3) Πρὸβλ. Γ. Ν. Αἰ κ α τ ε ρ ι ν ἰ δ ο υ, Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔνθ' ἀν., σ. 319. Τὸ ἔθιμον συνηθίζεται καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ νομοῦ Σερρῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου, λ. χ. εἰς Μικρὸν Σούλι. (Βλ. Κ. Α. χφον ἀρ. 2762, σ. 36, συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, 1964).

Ἀκολουθῶς ἐσχηματίσθη ἐκκλησιαστικὴ πομπή, ὑπὸ μορφὴν λιτανείας. Ταύτης προηγεῖτο ἔφιππος ἱερεὺς τοῦ χωρίου, συνοδευόμενος ὑπὸ ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησίας, ἐπίσης ἐπίππου.

Ἦκολούθουν δύο νέοι φέροντες ἐπὶ ξύλου παλαιὸν σήμαντρον, εἶτα δ' ἄλλοι κρατοῦντες μπαϊράκια μὲ σπαλλέτα, δηλ. λάβαρα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν προσδεδεμένα μεγάλοι πολύχρωμοι γυναικεῖαι μαντῆλες, ὅπισθεν δ' αὐτῶν, εἰς μακρὰν σειρὰν, παιδιὰ τὰ ὁποῖα ἐκράτουν εἰκόνας, τὰς ὁποίας ἀπὸ ἡμερῶν εἶχον παραλάβει ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου καὶ τοποθετήσῃ εἰς τὰ εἰκονοστάσια τῶν οἰκιῶν των.

Ἡ πομπὴ αὕτη ἐπροχώρει κύκλῳ, ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ σήμαντρον, εἰς τὰ ὄρια τῆς ἀγροτικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου (εἰκ. 3), τῶν μετεχόντων πάντων ἐπαδόντων¹⁾:

♩ ~ 98

*)

Χρι - στός ἄ - νε - στη ἄ - λη - θῶς ἄ -

νέ - στη μέ - λι μέσ' στ' ἄ - μπέ - λι

γά - λα στὰ χου - ρά - φια, κούρ - βου - λου - κα - λά - δια.

Χριστὸς Ἀνέστη,
Ἀληθῶς Ἀνέστη.
Γάλα στὰ χωράφια²⁾,
μέλι μέσ' στ' ἀμπέλι,

*) Ἡ καταμέτρησης τῶν τεσσάρων χρόνων δεόν νά γίνεται εἰς δύο κινήσεις.

1) Βλ. Κ. Α. χφον 2946, ἐνθ' ἄν., σ. 150, ἀρ. εἰσαγωγῆς μουσικῆς 12235, ἀρ. ταινίας 878Αδ. Ἄπασαι αἱ δημοσιευόμεναι μουσικαὶ καταγραφαί, εἰς εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν, ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ συντάκτου - μουσικοῦ τοῦ Κ.Α. κ. Σπυρ. Περικιστέρη τὸν ὁποῖον καὶ ἐντεῦθεν θερμῶς εὐχαριστῶ.

2) Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου: Εἴθε ὅπως θά δόσκουν τὰ ποιμνία εἰς τὰ χωράφια, νά παράγουν πολὺ γάλα.

κούρβουλο¹⁾ καλάθια²⁾).

Ἐστάθη τετράκις, ἤτοι εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, τὸ βόρειον, τὸ δυτικὸν καὶ τὸ νότιον, εἰς τὰ τέσσερα δηλ. σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, καὶ εἰς ἐκάστην στάσιν ὁ ἱερεὺς, ἀφοῦ ἀνέπεμψε δέησιν, ὕψωσε, δηλ. ἐτοποθέτησε τεμάχιον ἐκ τοῦ προσφόρου τῆς προσηγηθείσης λειτουργίας ἐντὸς ὁπῆς ἐπὶ κορμοῦ θαλασσοῦ δένδρου, τὴν ὁποίαν διήνοιξεν ὁ παρακολουθῶν ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας. (Εἰκ. 4).

Ἡ κυκλικὴ λιτανεῖα αὕτη κατέληξεν εἰς τὸ ἐπὶ ὑψώματος, ἔξωθεν τοῦ χωρίου, παρεκκλήσιον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, περὶ τὸ ὁποῖον ἐγένετο τρεῖς περιφορὰ τῶν εἰκόνων, εἶτα δὲ καὶ ὑψωμα ἐπὶ δένδρου, ὡς ἀνωτέρω.

Εἰκ. 3. Ἡ λιτανευτικὴ πομπή (τμήμα).

Ἡ ἀκολουθία κατηυθύνθη κατόπιν, ὑπὸ συνεχεῖς κωδωνοκρουσίας ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωρίου, εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (εἰκ. 5), ὅπου καὶ ἐπανελήφθη τρεῖς περιφορὰ, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς παρακείμενον ἀναπεπταμένον χῶρον ὅπου οἱ πανηγυρισταί, διαρκούσης τῆς ὡς ἄνω λιτα-

1) Κούρβουλο(υ), τὸ=ὁ κορμὸς τῆς ἀμπέλου. (βλ. Δ. Ἀπόστολίδου, Σκιαγράφημα τοῦ ἐν Μελενίκῳ τῆς Μακεδονίας λαλουμένου γλωσσικοῦ ιδιώματος, 1912. Κέντρον Συντάξ. Ἱστορ. Λεξικοῦ Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, χφον. ἀρ. 60, σ. 36. βλ. καὶ Ν. Πέτροβιτς, Διάλεκτος Σερρών. Γλωσσάριον. Σερραϊκὰ Χρονικά, τόμ. Δ' (1963), σ. 66, εἰς λ. Κατὰ Κοραῆν (Ἄτακτα IV, σ. 252) παράγεται ἐκ τῆς λ. κορμός).

2) Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου: Εἶθε κάθε κλῆμα νὰ παράγη πολλὰ καλάθια σταφύλια.

Εἰκ. 4. «Ἰψωμα» ἐπὶ δένδρου.

Εἰκ. 5. Ἡ ἐπιστροφή τῆς πομπῆς.

νείας, ἔξετέλουν τοπικούς χορούς μὲ μουσικὴν ἐκ ζουρνάδων καὶ νταουλιού (εἰκ. 6, σ. 139), πρὸς δὲ καὶ χορούς εἰδικούς πρὸς τὴν περίστασιν ταύτην, χορευομένους ὑπὸ γυναικῶν, ἄνευ ὀργανικῆς μουσικῆς, τῇ συνοδείᾳ μόνον τῶν ἀκολούθων, ὡς παρατίθενται, ἀσμάτων :

Α'. Ὁ χορὸς ἀρχίζει μὲ τὸ ᾄσμα ¹⁾ :

Τὸ — πα — νη — — γύ — — ρι — — ι
 γέ — — — — — νι — — — — — τι — — — — — τὸ πα — — — — —
 νη — — — — — γύ — — — — — ρι — — — — — ι γέ — — — — — νι — — — — —
 ται — — — — — στὸν — — — — — ᾿Α — — — — — γίο — — — — — ν-᾿Α — — — — —
 γι — — — — — Γιώρ — — — — — γη — — — — — στὸ — — — — — ον ᾿Α — — — — — γίο — — — — —
 ν-᾿Α — — — — — γι — — — — — ι Γιώρ — — — — — γη. — — — — —

Τον.

Τὸ πανηγύρι γένεται στὸν ᾿Αγιον, ᾿Αγι Γιώργη.
 Τὸ πανηγύρι ἦταν πολὺ καὶ τόπος ἦταν λίγος.
 ᾿Αράδα πᾶν οἱ ἄρχοντες, ἀράδα κ' οἱ παπάδες.

1) Κ.Α. χφον ἀρ. 2946, ἔνθ' ἀν., σ. 148, ἀρ. εἰσ. μουσ. 12233, ἀρ. ταιν. 878ΑΒ. Πρὸς καὶ Κ.Α. χφον ἀρ. 1153Α, σ. 68 (συλλ. Μ. Ἰωαννίδου, ᾿Αράχοβα 1938). Βλ. καὶ Γ. Κ. Σπυριδάκη, Γ. ᾿Α. Μέγα, Δ. Πετροπούλου, ᾿Ελληνικά δημοτικά τραγούδια (᾿Εκλογή), τόμ. Α', ἐν ᾿Αθήναις 1962, σ. 341. (Δημοσ. Λαογραφ. ᾿Αρχείου ἀρ. 7). Πρὸς Β. Πλάτανου, ᾿Ελληνικά λαϊκά πανηγύρια. ᾿Αθήνα 1963, σ. 46 - 47.

Κρατεῖ ὁ δράκος τὸ νερό, διψᾷ τὸ πανηγύρι ¹⁾.

Διψοῦν οἱ μάννες γιὰ νερό καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ γάλα ²⁾.

Παρακαλοῦσαν κ' ἔλεγαν, παρακαλοῦν καὶ λέγουν :

—«Ἀπόλει, Δράκε μ', τὸ νερό νὰ πιοῦν τὰ πανηγύρια,
νὰ πιοῦν οἱ μάννις τὸ νερό καὶ τὰ παιδιὰ τὸ γάλα».

Β'. Συνεχίζεται εἰς ρυθμὸν ταχύτερον, μὲ τὸ ᾄσμα ³⁾:

Τὸν πανηγύρ' γένεται στὸν Ἄγιο, Ἄγι Γιώργη.

Τὸ πανηγύρ' ἦταν πουλὸ καὶ τόπους ἦταν λίγος.

Πλάκωσ' ἀντάρα καὶ βροχὴ καὶ τὸ βαρὺ σκουτίδι.

Ἐχάσα τοῦ γεράκι μου, τὸ χρυσοκερατάκι μου.

—«Δὲν τό δες, δὲν τ' ἀλόγιασες, τὸ χρυσοκερατάκι μ'; »

—«Γὼ τό 'δα, 'γὼ τ' ἀλόγιασα πὰ δάφνης στὸ κλωνάρι».

Γ'. Ὁ χορὸς τελειώνει μὲ τὸ ἐπόμενο ᾄσμα ⁴⁾ :

1) Ὁ στίχος προσετέθη ἐκ τῆς παραλλαγῆς τῆς δημοσιευομ. ὑπὸ Γ. Κου ν - τι ἄδου, ἐνθ' ἀν., σ. 32.

2) Ὁ στίχος προσετέθη ἐξ ἡμετέρας ἠχογραφήσεως εἰς Ν. Σούλι κατὰ τὸ ἔτος 1963. (Κ. Α. χφον ἀρ. 2761, σ. 41, ἀρ. εἰσ. μουσ. 7424, ἀρ. ταιν. 512Α5).

3) Κ. Α. χφον ἀρ. 2946, ἐνθ' ἀν., σ. 147—148, ἀρ. εἰσ. μουσ. 12232, ἀρ. ταιν. 878Α2. Πρβλ. Γ. Κου ντι ἄδην, ἐνθ' ἀν., σ. 33.

4) Κ. Α. χφον ἀρ. 2946, ἐνθ' ἀν., σ. 149, ἀρ. εἰσ. μουσ. 12234, ἀρ. ταιν. 878Α4.

~ 98-104

Δά- φνη κ'ή, μω-ρέ, δά- φνη κ'ή μη- λιά μα -
 λώ- νει, δά- φνη κ'ή, μω-ρέ, δά- φνη, κ'ή μη- λιά μα -
 λώ- νει, μέ- εσ' σέ ξέ-, μω-ρέ, μέσ' σέ
 ξέ- νο πε- ρι- θό- λι, ξέ- νο πε- ρι- θό- λι.

A' Τον. B' Τον

Δάφνη κ' ἢ μηλιά μαλλώνει
 μέσ' σὶ ξένο περιβόλι.

Ἡ μηλιά μὲ τὰ κόκκινα τὰ μῆλα
 κι ἄλλη μὲ χουσαῖ τὰ φύλλα ¹⁾.

Ποιό εἶν' ἐν' ἄξιο παλληκάρι
 γιὰ ν' ἀνέβ' νὰ τὴν τρυγήσῃ
 καὶ νὰ τὴν κορφολογήσῃ ²⁾.

—«Γὼ εἶμαι ἐν' ἄξιο παλληκάρι
 γιὰ ν' ἀνέβ' νὰ τὴν τρυγήσω
 καὶ νὰ τὴν κορφολογήσω».

Πίν' ὁ γέρος τὸ φαρμάκι
 γιὰ τὴν δόλια τὴν ἀγάπη.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τελευταίου χοροῦ διὰ τῶν τραγουδιῶν τούτων, ἔλαβε χώραν ἀναπαράστασις τοῦ θαύματος τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Νέος ἐκ τοῦ χωρίου, μετημφισμένος εἰς Ἅγιον Γεώργιον, φέρων κοκκίνην γλαμύδα καὶ κρατῶν δόρου διὰ τῆς δεξιᾶς (εἰκ. 7), ἐνεφανίσθη ἔφιππος ἐπὶ λευκοῦ ἵππου, βαίνων δρομαίως διὰ μέσου τοῦ πλήθους

1) Οἱ στίχοι 3-4 παρελήφθησαν ἐκ τῆς παραλλ. τῆς δημοσιευομ. ὑπὸ Γ. Κουτριάδου, ἐνθ' ἀν., σ. 33.

2) Ὁ στίχος παρελήφθη ἐξ ἡμετέρας ἠχογρ. τοῦ 1963. (Κ. Α. χφον ἀρ. 2761 ἐνθ' ἀν., σ. 42, ἀρ. εἰσ. μουσ. 7430, ἀριθ. ταιν. 512Α6).

(εἰκ. 8-9)¹⁾, πρὸς παρακειμένην πηγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιστεύετο ὅτι ἐνεφώλευεν ὁ δράκων ὁ παρακωλύων τὴν ὑδρευσιν τοῦ χωρίου. (Βλ. κατωτ.). Ὅτε ἔφθασεν εἰς αὐτήν, ἀφέθη ἐλεύθερον τὸ εἰς τὴν μικρὰν δεξαμενὴν (γούρναν) συγκεντρωμένον ὕδωρ νὰ ρεῖ ὀρμητικῶς ἐντὸς παρακειμένης αὐλάκος.

Μετὰ τὴν σκηρὴν ταύτην ἐπανελήφθησαν ὁ χορὸς καὶ τὰ τραγούδια μὲ μεγαλύτερον ἐνθουσιασμόν καὶ συγκίνησιν. Παρὰλλήλως ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως, ἀφ' ἧς εἶχεν ἐκκινήσει ἡ λιτανεῖα, ἠύλόγησε τοὺς μετασχόντας αὐτῆς, τοὺς «εἰκονισματάρηδες».

Τέλος ὁ ὅλος ἑορτασμός ἔληξε διὰ τῆς διεξαγωγῆς ἀγωνισμάτων, ἀγῶ-

Εἰκ. 6. Ἐκτελέσεις τοπικῶν χορῶν.

νος δρόμου, λιθοβολίας, πηδήματος, κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος νέοι καὶ ἐνήλικες, ἐκ τοῦ χωρίου ὡς καὶ ἐκ τῶν γειτονικῶν συνοικισμῶν²⁾.

Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἐκκλησιαστικῆς καὶ λαϊκῆς πανηγύρεως διακρίνομεν ὡς κύρια μέρη αὐτῆς, πρῶτον τὴν λιτανευτικὴν πομπὴν διὰ τῶν ἀγροτικῶν ὁρίων τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου μὲ τὸ «ὔψωμα» εἰς τὰ δένδρα καὶ δεύτερον τὴν σκηρὴν τῆς ἀναπαραστιάσεως τῆς δρακοντοκτονίας.

1) Αἱ εἰκόνες αὗται ἐκ τοῦ σχετικοῦ κινημ. φιλμ τῶν 16 mm.

2) Καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ νομοῦ Σερρῶν τελοῦνται ἀγωνίσματα κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου, ὡς λ.χ. εἰς Σιτοχώρι (Κ.Α. χφον ἀρ. 2763, σ. 100, συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, 1964) καὶ εἰς Ἀηδονοχώριον. (Χφον ἀρ. 2779, σ. 39, συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, 1964). Τὸ ἔθιμον ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τούτου βλ. προχείρως: Κ.Α. χφα ἀρ. 2263, σ. 58 (Πυλὶ Κῶ), 1159B, σ. 196 (Μπάστα Μεσσηνίας), 1160B, σ. 175 (Ἀθήμνος). Βλ. καὶ Γ. Ἄ. Μ. Ἐ. γ. α., Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας. Ἀθήναι 1957, σ. 183-184, G. K. S p y r i d a k i s, Saint Georges, ἐνθ' ἀν., σ. 18. Παλαιότερον εἰς Ν. Σούλι ἐτελοῦντο καὶ παλαιστικοὶ ἀγῶνες.

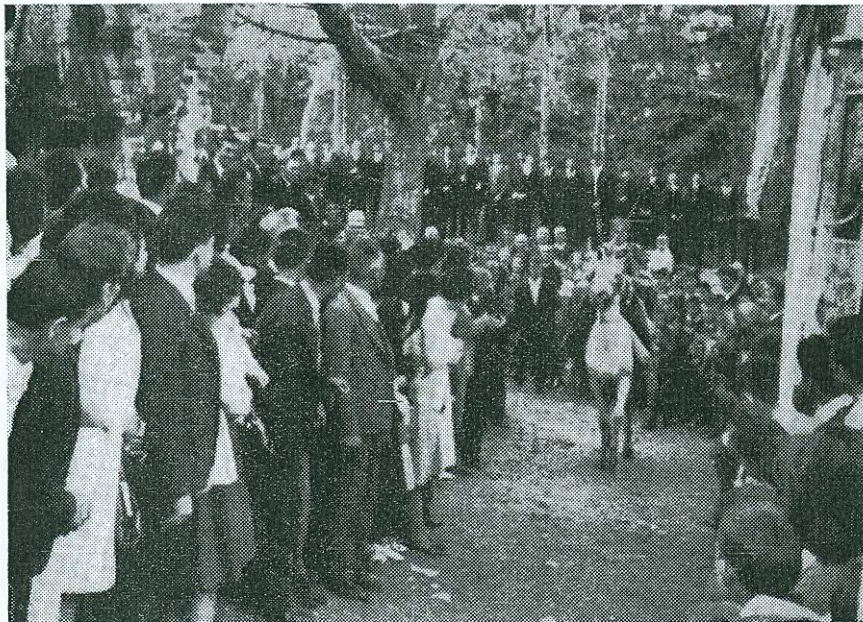
Ἐκ τῶν τελετουργικῶν τούτων πράξεων, ἡ πρώτη, δηλ. ἡ κύκλω λιτάνευσις, ἀποσκοπεῖ, συμφώνως πρὸς τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς διὰ τῆς ἀποκρούσεως παντὸς κακοῦ καὶ κυρίως τῆς πτώσεως χαλάζης.

Εἰκ. 7. Νέος ἔφιππος παριστάνων τὸν Ἅγιον Γεώργιον.

Χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον περὶ τῆς πίστεως ταύτης ἀποτελοῦν αἱ εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὡς ἐκτίθενται ἄνωτέρω, λατρευτικαὶ

πράξεις, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ προφήτης οὗτος, κατὰ πανελλήνιον πίστιν, θεωρεῖται ὡς ἔφορος ἐπὶ τῆς βροχῆς ¹⁾).

Εἰκ. 8. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἐφιππου νέου τοῦ παριστάνοντος τὸν Ἁγ. Γεώργιον.

Εἰκ. 9. Ὁ ἐφιππος νέος κατευθυνόμενος εἰς τὴν πηγὴν.

1) Βλ. Ν. Γ. Πολίτσου, Ὁ Ἅγιος Ἡλίας. Λαογρ. Σύμμεικτα, τόμ. Α', σ. 91. Ὁμοίως Γ. Ἀ. Μέγα, Ἑλληνικαὶ ἑορταί, ἔνθ' ἀν., σ. 223. Τοῦ Αὐ-

Περιφορὰ εἰκόνων πρὸς τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν, δηλ. τῆς ἀποκρούσεως εἰδικῶς καταστροφῶν ἐκ χαλάζης, σημειοῦμεν ὅτι λαμβάνει χώραν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ἀγροτικά κέντρα τοῦ νομοῦ Σερρών, τελεῖται δὲ συνήθως κατὰ τὴν αὐτὴν ἐβδομάδα, τῆς Διακαινησίμου, εἰδικῶς τὴν Πέμπτην, ὡς λ. χ. εἰς τὰ χωρία Ἄνω καὶ Κάτω Ὁρεινήν, ἔνθα τελεῖται ἐπὶ πλέον καὶ θυσία ταύρου ἢ προβάτου (κ ο υ ρ μ π ά ν ι) μὲ δημοτελῆ χαρακτῆρα ¹⁾).

Ἡ κυκλικὴ αὕτη περιφορὰ τῶν εἰκόνων ἀπαντᾶται ἀναλόγως καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς τελετάς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου, εἰκόνων εἰς τοπικὰς πανηγύρεις, εἶτα δὲ καὶ λιτανεύσεις, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, πρὸς τὸν προφήτην Ἥλιαν καὶ ἄλλους Ἁγίους.

Τὰς ἐκκλησιαστικὰς περιφορὰς ταύτας δυνάμεθα νὰ συνδέσωμεν πρὸς μαγικῆς καὶ δεισιδαίμονος σημασίας πράξεις τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται ἡ χρῆσις τοῦ κύκλου, λ.χ. εἰς τὸν μαγικὸν περισχοινισμόν συνοικισμοῦ τινος ²⁾, ἐπίσης εἰς τὸν σχηματισμὸν δι' ἀρότρου κυκλικῆς αὐλάκος εἰς τινὰ τόπον ³⁾, ἢ διὰ μαυρομάνικου μαχαιριοῦ, ἢ ἄλλου ὄργάνου, χάρα-

---

τ ο ὖ, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Λαογραφίαν. Ἀθῆναι 1967, σ. 148. Βλ. καὶ Κ.Α. χφρ ἀρ. 2304, σ. 336 (Μῆλος· «εἰ ν α ι ἄ γ ι ο ς τ σ ῆ β ρ ο χ ῆ ς»), ἀρ. 2431, σ. 25 (Κύπρος· «εἰ ν α ι δ ν ε φ ο κ ρ ά τ ο ρ α ς»), ἀρ. 1313, σ. 13 (Ἄργος· «εἰ ν α ι γ ι ά τ ῆ β ρ ο χ ῆ»). Διὰ τοῦτο εἰς περιπτώσεις ἀνομβρίας εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τελοῦνται λιτανεῖαι καὶ δεήσεις εἰς τὸν προφήτην Ἥλιαν πρὸς πρόκλησιν βροχῆς, λ. χ. ἐν Κύπρῳ. (Βλ. Γ. Κ. Σ π υ ρ ι δ ά κ η, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Κύπρον. Ἐπετηρ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 13/14 (1960/61), σ. 333-334).

1) Βλ. Κ.Α. χφρ ἀρ. 2946, ἔνθ' ἄν., σ. 30-31, 160-162. Τὸ ἔθιμον ἔχει κινηματογραφηθῆ ὑφ' ἡμῶν. (Ἄρ. εἰς. ταιν. 34). Εἰς τὸ χωρίον Ἁγιοχώριον (Σερρών) τελεῖται περιφορὰ εἰκόνων κατὰ τὴν πρώτην Πέμπτην μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ περιφορὰ γίνεται πέριξ ἀποκρήνου βράχου, ἐντὸς τοῦ χωρίου κειμένου, εἰς τὸν ὁποῖον πιστεύεται ὅτι διέμενε θηρίον τὸ ὁποῖον ἐξηφανίσθη μετὰ ἀπὸ δεήσεις τῶν κατοίκων. (Κ.Α. χφρ ἀρ. 2762, σ. 174-175, συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, 1963). Εἰς Σησαμιὰν ἡ περιφορὰ γύρω ἀπὸ τὸ σύνορον τοῦ χωρίου γίνεται κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ εἰς Βαμβακόφυτον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως τελεῖται λιτανεῖα. (Κ.Α. χφρ ἀρ. 2779, σ. 168, 209, συλλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδου, 1964). Λιτανεῖται κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῆς Διακαινησίμου τελοῦνται καὶ ἀλλαχοῦ, λ.χ. εἰς Ἐπτάνησον. (Βλ. Γ. Κ. Σ π υ ρ ι δ ά κ η, Συνθετικὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Πρακτικὰ τρίτου Πανιονίου Συνεδρίου, Ἀθῆναι 1967, σ. 361-362) καὶ εἰς Σκυρόν. (Βλ. Ν. Π έ ρ δ ι κ α, Σκυρος... Ἀθῆναι 1940, σ. 137).

2) Βλ. Γ. Ἀ Μ έ γ α, Παραδόσεις περὶ ἀσθενειῶν. Λαογραφία, τόμ. 7 (1927), σ. 489-490. Κατὰ τὸ ἔτος 1964, ἐντὸς τοῦ ἐν ἀρχῇ ἀναφερθέντος προγράμματος λαογρ. ἐρεύνης, ἐκινηματογράφησα εἰς Παρανούμφους Ἡρακλείου Κρήτης περισχοινισμόν τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος ἐγένετο πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως πνεύση ἄνεμος κατάλληλος διὰ τὸ λίχνισμα τῶν σιτηρῶν. (Κ.Α. χφρ ἀρ. 2884, σ. 56-57, ἀρ. ταιν. 19. Περισχοινισμόν χωρίου βλ. καὶ εἰς Κ.Α. χφρ ἀρ. 55, σ. 1, συλλ. Ἄντ. Κεραμοπούλλου, Ἀμπελάκια Σαλαμίνας, 1918).

3) Βλ. Γ. Ἀ. Μ έ γ α, ἔνθ' ἄν., σ. 490. Σχετικὴν παράδοσιν ἐκ Σερρών κα-

ξιν κύκλου πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐντός, τοῦ διὰ τῶν πράξεων τούτων σχηματισθέντος κύκλου, εὐρισκομένων, ἀπὸ ἀσθενειῶν, ἰδία λοιμικῶν, ἢ ἀπὸ ἐπενεργειῶν κακοῦ δαίμονος κλπ. ¹⁾ Τὸ ἔθος τοῦτο, εὐρέως διαδεδομένον καὶ εἰς ἄλλους λαούς ²⁾, ἀσκεῖται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἀναφέρομεν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τοῦτο ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀνθεστηρίων καθ' ἣν περιεσχοίνιζοντο τὰ ἱερά ³⁾.

Εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν λιτανείαν εἰς Ν. Σούλι, παραλλήλως πρὸς τὴν διὰ τοῦ κύκλου προστασίαν τῆς περιοχῆς, ἔχομεν καὶ τὸ ἔθιμον ἐκ τῆς Χριστιανικῆς παραδόσεως, τοῦ «ὑψώματος» ⁴⁾ ἐπὶ δένδρων εἰς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, διὰ τῶν ὁποίων σχηματίζεται τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ὅστις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, κηρύσσεται ὡς τὸ ἀσφαλὲς φυλακτήριον ἐκ τῶν πνευμάτων τοῦ κακοῦ, προσωποποιουμένων εἰς τὸν Διάβολον ⁵⁾.

τέγραφα τὸ 1963 εἰς Παλαικώμην, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὅτε Πανώλης ἠπειλεῖ τὸ χωρίον, ἐσχημάτισαν αὐλακα γύρω ἀπὸ αὐτὸ μὲ διδύμους μόσχους. (Κ. Α. χφον ἀρ. 2761, ἐνθ' ἄν., σ. 419. Ὁμοίον ἔθος ἐκ Φθιώτιδος βλ. εἰς περ. «Φθιώτις», ἔτ. Β' (1956), ἀρ. 6, σ. 13). Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἐκ Μεγαλοχωρίου (Σερρών), ὅταν τὸ χωρίον ἰδρῶθη, πρὸς προστασίαν τοῦ ἀπὸ παντὸς κακοῦ «πῆραν δυὸ δίδυμα πρωτοπαῖδια, δυὸ δίδυμα μσχάρια καὶ δυὸ ἀλέτρια ἀπὸ τὸν ἴδιον σιδεῶν, τὰ ἔζεψαν καὶ ζερδούγωνσαν τριγύρω τὸ χωριό...» (Κ. Α. χφον ἀρ. 2060, σ. 11, συλλ. Ἀσπασίας Πέτσα, 1964).

1) Ἡ δημιουργία μαγικοῦ κύκλου κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς μαγείας εἶναι συνηθεστάτη. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς μαγικὸν κείμενον ἀναφέρεται: «... λάβε τὴν μάχαιραν τῆς τέχνης... καὶ χάραξον εἰς τὴν γῆν τὸν κύκλον... καὶ ὅταν εἴπῃς ταῦτα βλέψεις ἐρχομένους δαίμονας ὡσπερ σύνταγμα συναθροισμένον· καὶ ἐσὺ κάθισον εἰς τὸν κύκλον μέσα· καὶ εὐθὺς συμμόνουσι σὺν εἰς τὸν κύκλον, ὅμως δὲν ἠμποροῦν νὰ σεβοῦν μέσα». (Βλ. A. D e l l a t t e, Anecdota Atheniensiā, tom. I, Liege-Paris 1927, σ. 23, 29. Βλ. καὶ εἰς τὰς σελ. 419, 421-22). Πιστεύεται ὁμοίως ὅτι αἱ Νεράιδες δὲν δύνανται νὰ εἰσέλθουν ἐντός κύκλου ὅστις ἔχει χαραχθῆ μὲ μ α υ ρ ο μ ἄ ν ι κ ο μαχαίρι. (Βλ. Ν. Γ. Π ο λ ῖ τ ο υ, Παραδόσεις, τόμ. Α', ἀρ. 702, σ. 412-13).

2) Βλ. ἄρθρον K r e i s ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens. Bd. V. Berlin und Leipzig 1932, στ. 462-478 καὶ δὴ 468-472.

3) Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην (τῶν Ἀνθεστηρίων) «περιεσχοίνιζον τὰ ἱερά», ἤτοι ἀπέφρασσον ταῦτα περιζώνοντες διὰ σχοινοῦ καὶ τοῦτο ἵνα ἐμποδίσωσι τὰς φυχὰς τῶν ἀποθαμένων νὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτά, ἐπειδὴ ἐπίστευον ὅτι αὐταὶ περιεφέροντο τότε εἰς τὴν πόλιν. (Βλ. Γ. Ἀ. Μ ἔ γ α, Παραδόσεις περὶ ἀσθενειῶν, ἐνθ' ἄν., σ. 492).

4) Βλ. σχετικῶς Γ. Ἀ. Μ ἔ γ α, ἐνθ' ἄν., σ. 518-519.

5) Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον: «πᾶσα δαιμόνων φαντασία τῷ σημείῳ τούτῳ [τοῦ Σταυροῦ] ἀπελαύνεται». (Βλ. Ν. Γ. Π ο λ ῖ τ ο υ, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Μέρ. Β', ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 459—60). Πάγκοινος εἶναι ἡ δοξασία ὅτι: «ὅποιος κάνει τὸ σταυρόν του / ἄρματα ἔχει στὸ πλευρόν του». (Κ. Α. χφον ἀρ. 1609, σ. 14, συλλ. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Ἀπείρανος Νάξου, 1934). Εἰς ἐπισημὴν ἐξ Αἰθιοπίας ἀναφέρεται: «Σταυρὸς ὁ φύλαξ πάσης τῆς οἰκουμένης / Σταυρὸς χωρίων προστατῆς», (Λαογρ. τόμ. Δ' (1913),

Τὸ ἕτερον στοιχεῖον τῆς εἰς Ν. Σούλι πανηγύρεως εἶναι, ὡς ἐλέχθη, ἡ ἀναπαράστασις τῆς δρακοντοκτονίας ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ θαύματος, δηλ. τοῦ φόνου ὑπὸ τοῦ Ἁγίου τοῦ δράκοντος τοῦ κατακρατοῦντος τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ἐξ ἧς ὑδρεύετο ὀλόκληρος πόλις ¹⁾, ὡς τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν θαυματικῶν διηγήσεων περὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ²⁾, ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. ³⁾, τῆς εἰκονογραφίας αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 11 αἰ., ὡς εἰς τὴν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Βαρβάρας εἰς Soganlı τῆς Καππαδοκίας ⁴⁾, πρὸς δὲ ἐκ τοῦ σχετικοῦ, ἀνὰ τὸ πανελλήνιον διαδομένου, δημῶδους ἄσματος ⁵⁾.

Ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης, ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ λαϊκῆς, μάλιστα δὲ τῆς δευτέρας, μὲ τὸ γνωστὸν δημῶδες ἄσμα, διεμορφώθησαν εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν τοῦ Ν. Σουλίου, οὐ μόνον ἢ ὡς ἄνω ἀναπαράστασις τῆς δρακοντοκτονίας ⁶⁾, ἀλλὰ καὶ σχετικαὶ πρὸς αὐτὴν διηγήσεις.

σ. 534), εἰς ἐτέραν δ' ἐκ Βουρδούρων Κυνουρίας : «Κύριε, ὄπλον κατὰ τοῦ διαβόλου, τὸν σταυρὸν σου ἡμῖν δέδωκας». (Α ὕ τ ὅ θ ι, σ. 616, ἀρ. 5). Εἰς Ἁγιον Γεώργιον Γρεβενῶν, πρὸς προστασίαν τοῦ χωρίου ἀνήγειρον εἰκονοστάσια εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ δριζοντος, ὥστε νὰ σχηματίζεται σταυρός. (Κ. Α. χρον ἀρ. 3027, σ. 231, συλλ. Ἁγγ. Δευτεραίου, Γρεβενά 1936). Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος κατασκευάζουν σταυροὺς ἐκ κόπρου εἰς τὴν πόρταν τῆς οἰκίας πρὸς προφύλαξιν. (Βλ. Γ. Κ. Σ π υ ρ ι δ ᾶ κ η, Ἐκθεσις λαογρ. ἐρεῦνης εἰς τὸν νομὸν Πέλλης. Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχεῖου, τόμ. 13/14(1960/61), σ. 378). Πολλαχοῦ ἐπίσης, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἡ νύφη σχηματίζει μὲ μέλι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου, ἢ ἀλλαχοῦ, τῆς νέας κατοικίας της, κατὰ τὴν εἰσοδὸν της εἰς αὐτήν, μετὰ τὴν στέψιν, πρὸς προστασίαν τοῦ νέου οἴκου της, ὡς λ.χ. εἰς Ἀνώγεια Μυλοποτάμου Κρήτης. (Βλ. Γ. Ν. Α ἰ κ α τ ε ρ ι ν ἰ δ ο υ, Ἐκθεσις λαογραφικῶν ἀποστολῶν εἰς Εὐρυτανίαν καὶ Κρήτην. Ἐπετ. Κέντροι Ἑρ. Ἑλλ. Λαογρ., τόμ. 18/19 (1965/66), σ. 340).

1) Βλ. Ν. Γ. Π ο λ ῖ τ ο υ, Ἁγιος Γεώργιος. Λαογρ. Σύμμ., ἐνθ' ἄν., σ. 82. Βλ. καὶ Κ. Δ ο υ κ ᾶ κ η, Μέγας Συναξαριστῆς [Ἀπριλίου]. Ἐν Ἀθήναις 1892, σ. 338—345. («Θαῦμα παράδοξον τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου περὶ τῆς σφαγῆς τοῦ Δράκοντος»).

2) Βλ. τὴν εἰδικὴν μελέτην : J. B. A u f h a u s e r, Der Drachenwunder des heiligen Georg in der griechischen und lateinischen Überlieferung, Leipzig 1911.

3) Βλ. G. K. S p y r i d a k i s, Saint Georges, ἐνθ' ἄν., σ. 8.

4) Βλ. V. L a z a r e v, Storia della pittura Bizantina. Torino 1967, σ. 163 καὶ G u i l l a u m e d e J e r p h a n i o n, Une nouvelle province de l' art Byzantin. Les églises rupestres de Cappadoce, t. II, 1e part., Paris 1936, σ. 322. Βλ. καὶ G. S p y r i d a k i s, ἐνθ' ἄν., σ. 8.

5) Βλ. Ν. Γ. Π ο λ ῖ τ ο υ, Τὰ δημῶδη ἑλληνικὰ ἄσματα περὶ τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Λαογρ., τόμ. Δ' (1913), σ. 185—235.

6) Ἡ ἀναπαράστασις αὕτη εἶναι, ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, μοναδικὴ εἰς ὄλον τὸν ἑλληνικὸν χῶρον. Παρεμφερῆ μόνον πρὸς τὰ ἐν Ν. Σουλίῳ εἶναι τὰ τελούμενα ἐν Ἀραχόθῃ Βοιωτίας κατὰ τὴν πανηγυριν τοῦ Ἁγίου. Κατὰ σχετικὴν περιγραφὴν : «τὴν παραμονὴν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου μετὰ τὸν ἑσπερινὸν θγάζουσι τὴν εἰκόνα μὲ

Οὕτως ἡ πηγὴ (εἰκ. 10) παρὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, συνδέεται μὲ παράδοσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν : «*ἦτανε μιὰ βρύση*¹⁾ *κεῖ πέρα κ' ἔτρεχε τὸ νερό. Κι ὁ Δράκος ἦβγε [=ἔβγαινε] καὶ τὸ σταματοῦσε τὸ νερό. Τὸ σταματοῦσε καὶ ἂν ἔταζαν καμμιά κόρη τὴν ἔτρωγε καὶ τὸ ἀπολοῦσε τὸ νερό. Μιὰ μέρα πᾶνε μιὰ κόρη. Τὴν στολίσαν, τὴν ται-*

Εἰκ. 10. Ἡ πηγὴ εἰς τὴν ὁποίαν τοποθετεῖται ὁ φόνος τοῦ δράκοντος.

*ριάσαν καὶ Ἄι - Γιώργης τὴν ἔβλεπε. Καθόταν ἡ κόρη κεῖ πέρα καὶ καρτεροῦσε αὐτὴ νὰ βγῆ ὁ Λάμιος ἀπὸ τὴ πηγὴ, πάνω στὸν Ἄι - Γιώργη*²⁾. *Ὁ Ἄι - Γιώργης τὴ βλέπει. Βγαίνει ἡ Λάμια, βροντοῦσε. Τὸ κορίτσι κεῖ πέρα. Μόλις βροντοῦσε παίρνει τὸ κοντάρι καὶ τραβήχνει μιὰ τὴ Λάμια καὶ τὴ σκό-*

λάδαρα, τὴνε φέρνουν μιὰ γύρα τὸν Ἄη Γιώργη καὶ μετὰ γκαινιάζουν ὅλο τὸ χωριὸ (= περιφέρουν τὴν εἰκόνα γύρω - γύρω ἀπ' ὅλο τὸ χωριό)... Ἄφου πᾶνε ὅλοι καὶ ἀσπασθοῦν ἀρχίζει χορός... Ἄρχίζουν πρῶτα οἱ γερόντοι καὶ χορεύουν τραγουδώντας «τὸ πανηγυράκι»... Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν κόψει τὸ νερὸ καὶ τὴν ὥρα παῦ τραγουδᾶν τὸν στίχο «ἀπόλαμ' δράκομ' τὸ νερὸ νὰ πιῆ τὸ πανηγύρι», ἀπολᾶν πάλι ἀπ' τὴ δεξαμενὴ τὸ νερό». (Κ.Λ. χφον ἀρ. 1153Α, ἐνθ' ἂν., σ. 67). Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει παράδοσις δρακοντοκτονίας ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. (Κ.Λ. χφον. ἀρ. 1153Β, σ. 156).

1) Ἐννοεῖ: Πηγὴ.

2) Ἐννοεῖ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου.

τωσε και γλύτωσε η κόρη. Και την πήραν ξοπίσω¹⁾ την κόρη. Τώρα πανηγυρίζουμε κάθε χρόνο. Κάνουμε τον "Αι-Γιώργη. Την ιστορία αυτή να ποούμε»²⁾. Κατ' άλλην αφήγησιν: «έκει στις βρύσες³⁾ ήβγαινε ο Λάμιος και έκοβε το νερό και το σταματούσε. Τον έδιδαν κουρμπάνι⁴⁾ και το άμολούσε το νερό το μήνα μιá φορά. "Ο "Αι - Γιώργης βγήκε και το σκότωσε το θεριό αυτό και βγήκε πολú νερό και το ώνόμασαν ύστερα το χωριό Σουμπάσκιοι⁵⁾».

Σημειούμεν, τέλος, ότι παλαιότερον ήδετο ένταύθα, κατά την ημέραν τής πανηγύρεως του "Αγίου Γεωργίου, και το περιό ού ανωτέρω ο λόγος άσμα τής δρακοντοκτονίας⁶⁾, το όποιον σώζεται ένταύθα ύπό την άκόλουθον παραλλαγήν⁷⁾ :

1) Πάλιν όπίσω.

2) Κ.Α. χφον άρ. 2761, ένθ' άν., σ. 476-477. Πρβλ. και χφον άρ. 2946, ένθ' άν., σ. 88: «Τόν γιορτάζουμε τον "Αι-Γιώργη άπου σκότωσε το θεριό και έσωσε το χωριό... Το νερό το 'χε κομμένο δράκος και το κρατούσε και όταν τον σκότωσε ο "Αι-Γιώργης ήρθε το νερό».

3) Έννοεί την πηγήν παρά το παρεκκλησίον του "Αγίου.

4) Κουρμπάνι, τό=τό θύμα (<τουρκ. kurban). Παλαιότερον εις Ν. Σούλι κατά την ημέραν τής πανηγύρεως του "Αγίου έκαναν κουρμπάνι, δηλ. έσφαζον άρνί, με το αίμα του δ' έσχημάτιζον το σημειον του σταυρου εις την πόρταν του σταβλου προς προφύλαξιν των ζώων άπο κακού. (Χφον 2946, ένθ' άν., σ. 88).

5) Κ.Α. χφον άρ. 2916, ένθ' άν., σ. 89. Παραδόσεις περι κατακρατήσεως ύδατος ύπό δρακόντων άπαντώμεν πολλαχού, λ.χ. εις Κύπρον. (Χφον άρ. 2433, σ. 102, συλλ. Στ. Στυλιανίδου, Περιστερώνα Πάφου, 1961). Εις την Αιτωλίαν τας πηγάς με όλιγον ύδωρ τας ονομάζουν δρακονέρια. (Λαογρ., τόμ. 12 (1938), σ. 16. Βλ. και Ν. Πολίτου, Παραδόσεις, ένθ' άν., άρ. 380, σ. 212 - 213, άρ. 476, σ. 265, Δ. Λουκοπούλου - Δ. Πετροπούλου, "Η Ααϊκή Λατρεία των Φαράσων. "Αθήνα 1949, σ. 108 - 109).

6) Σχετικώς προς το άσμα τής δρακοντοκτονίας αναφέρομεν ότι τουτο ήδετο εις διαφόρους περιστάσεις και εις πολλά άλλα μέρη του έλληνικού χώρου. Ούτως εις "Αγιον Γεώργιον Λασιθίου (Κρήτης) ήδετο ως έπιτραπέζιον κατά την ημέραν τής έορτής του "Αγίου Γεωργίου (Κ. Α. χφον άρ. 1381 Α, σ. 33 - 35, συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1939), ένω εις Παλάτια Προικονήσου Προποντίδος ως χορευτικόν άπο τας νεάνιδας την πάραμονήν τής έορτής του "Αγίου. ("Εφημ. «Μικρασιατική» Χαλκίδος τής 2-5-1937). "Ως χορευτικόν, κατά την ημέραν τής έορτής του "Αγίου, ήδετο εις Δολιανά Κυνουρίας (Κ. Α. χφον άρ. 1762, σ. 31, συλλ. Γ. Παπανικολάου, 1952), όμοίως δε και εις "Αργος. (Λαογρ. τόμ. 4 (1913), σ. 66 - 67). Εις Μέγαρα ήδετο κατά τον «χορό τής τράτας», την Τρίτην τής Διακαινησίμου (Κ. Α. χφον άρ. 2002, σ. 23 - 25, συλλ. Μ. Μπεναρδή, 1953), εις δε την Σινώπην Πόντου ως γαμήλιον κατά το ντύσιμον του γαμπρου (Κ. Α. χφον άρ. 1141, σ. 68 - 69, συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1938), έθιμον το όποιον υπήρχεν και εις την "Ινεπολιν (Πόντου), ένθα έτραγουδείτο όμοίως κατά το ντύσιμον του γαμπρου, έπευλογοϋντος του ιερέως. (Κ. "Αλεξιάδου, Δημόδη άσματα "Ινεπόλεως. "Αρχ. Πόντου, τόμ. 12 (1946), σ. 133).

7) Κ. Α. χφον άρ. 2946, ένθ. άν., σ. 146 - 147, άρ. εισ. μουσ. 12231, άρ. ταιν. 878Α1.

♩ ~ 104-108

1) Γι. ὠρ-γι-ος με-τὸ-σπα.δί —

Γι - ὠρ- γης κα - - βαλ-λά - - ρης κά-δι μέ -

ρα — δι - ε - τα-ζαν — — — — ποιόν — ἄν - θρω-

πο - νά — — — — πά - γη. — 2) Ἐρ-ρί-ξανι τοὺν κλή- ρου...

Ten.

Γιώργιος με τὸ σπαθί, Γιώργης καβαλλάρης,
 κάθι μέρα διέταζαν ποιὸν ἄνθρωπο νὰ πάγη.
 Ἐρρίξανι τοὺν κλήρου των, νὰ διοῦν σὶ ποιὸν θὰ πέση,
 κι ὁ κλήρος των κι ἂν ἔπισε στὸ βασιλιά τὴν κόρη.
 Σὰν τ' ἄκουσι καὶ βασιλιάς πολὺν τοὺν κακοφάνκε.
 — «Ὅλο τὸ βιό μου πάρτε το, τὴν κόρη μόν' ἀφήστε».
 — «Σὰν δὲ δίνης τῆ κόρη σου παίρνομε' ἐμεῖς ἰσένα».
 — «Πάρτε την καὶ στολίστε την, στολίστε την σὰ νύφη,
 δέστε την τὰ χιράκια της στὸ πηγαδιοῦ τὸ στόμα,
 κι ὄντας θὰ ἔβγη τοῦ θηργιὸ νὰ τὴν γλυκομασήση».
 Κι' ἡ κόρη ἀπὸ τὰ δάκρυα ¹⁾ βλέπ' ἕναν καβαλλάρη.
 — «Στάσου, κόρη μ', νὰ κοιμηθῶ στὸ γόνατο σ' ἐπάνω,
 κι ὄντας θὰ ἔβγη τὸ θηργιό, πές μου σήκω ἐπάνω».
 Κι' ἡ κόρη ἀπὸ τὰ δάκρυα ²⁾ ξύπνησε καβαλλάρης.
 Βροντολογοῦσαν τὰ βουνὰ καὶ τὸ θερίο βγαίνει,
 μιὰ κονταριά τοὺν ἔδωσι ἐπάνω στὸ κεφάλι.

*) Αἱ λοιπαὶ στροφαι ἀρχίζουσι κατὰ τὸν τρόπον τῆς στροφῆς αὐτῆς.

1) Μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα, ἐνῶ ἔκλαιγε.

2) Ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς κόρης.

«—Σύρι, κόρη μ', στὸ σπίτι σου, σύρι καὶ στὸν πατέρα σ',
καὶ πές τον τὸν πατέρα σου νὰ φτιάσῃ μιὰ ἐκκλησία.
Δεξιὰ μεριὰ τὸν Ἅγι Ἀντών', ζερβὰ τὸν Ἅγι Γιώργη,
τὸν Ἅγι Γιώργη μὲ σπαθὶ καὶ μ' ἀργυρὸ κοντάρι».

Ἰούνιος 1968

ΓΕΩΡΓ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΗΣ